

Makale Geliş | Received: 12.06.2020
Makale Kabul | Accepted: 10.08.2020
Yayın Tarihi | Publication Date: 15.09.2020
DOI: 10.20981/kaygi.789068

Gonca ÜNAL CHIANG

Dr. Öğr. Üyesi | Assist. Prof. Dr.
Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih, Coğrafya Fakültesi, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Ankara, TR
Ankara Uni., Faculty of Language and History, Geography, Department of Eastern Lang. and Literat., Ankara, TR
ORCID: 0000-0003-2577-4638
goncaunal@ankara.edu.tr

Zhuangzi'nin "Varlığın Birliği Kuramı"nda Eşitlik İlkesi *

Öz

MÖ.6.yy'da Çin düşünce tarihinde metafizik bilimini kullanarak evren ve varlığa dair sistematik fikirler ortaya koyan ilk ekol; Laozi'nin kurucusu olduğu Dao Düşünce Ekolü'dür. Ekolün Laozi'dan sonra gelen en önemli temsilcisi Zhuangzi ise daha çok insan ve varlığın özüne dair yapmış olduğu tartışmalarla ön plana çıkmaktadır. Düşüncelerini anekdotlar aracılığıyla aktaran Zhuangzi, kendi adıyla anılan "Zhuangzi" klasiğinde, "varlığın birliği" anlayışını ortaya koyan anlatılara yer vermektedir. Anlatılardan ilki; rüyasında kendini bir kelebek olarak gören Zhuang Zhou'nun içine düştüğü: "Zhuang Zhou mu rüyasında bir kelebek olmuştur, yoksa bir kelebek şu an rüyasında Zhuang Zhou olduğunu mu görmektedir?" çelişkisine dikkat çekmektedir. Zhuangzi düşüncesine göre; evrende tüm varlıklar farklı formlara sahip olmakla birlikte, tek bir düzene bağlı ve aynı varlıksal ilkelere tâbidirler. Evren ve varlığın var edicisi Dao, tüm varlıkları eşit şartlarda ve aynı öz'den meydana getirmiştir. Varlığın sahip olduğu bu eşitlik; zaman ve mekân boyutunda farklılık gösteren maddesel formların ötesindedir, bu sebeple farklılıklardan etkilenmez ve değişmez. Bu bağlamda; Zhuangzi anlatısında geçen "Zhuang Zhou ve kelebek", zaman ve mekânda biçimsel farklara sahip olmakla birlikte, yaratılışlarının özünde birbirinden farklı düşünülemez varlıklar olarak karşımıza çıkmaktadır. Zhuangzi'nin ontolojik zeminde düşünsel olarak ortaya koyduğu varlığın birliği ilkesinin temelde Çin tarihinde ilkel dönem ve yazılı uygarlık dönemi arasında geçiş olarak kabul edilen Beş Hükümdar Döneminin toplumsal ve siyasi yapısını yansıttığı görülebilmektedir. Tam bir birlik ve eşitlik ilkesi üzerine kurulmuş olan bu yapı, aynı zamanda varlığın birliği teorisinin uygulanmaya konulduğu ideal toplum örneğini oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Zhuangzi, Laozi, Varlığın Birliği, Eşitlik, Dao, Toplum.

The Equality Principle in "Union of Existence" Theory of Zhuangzi

Abstract

In the 6th century BC, the first school that introduced systematic ideas about the universe and existence by using metaphysical science in the history of Chinese thought; It is Dao School of Thought, where Laozi is the founder. The most important representative of school after Laozi, Zhuangzi, comes to the forefront with the discussions he made about the essence of being and human being. In the classic with his name "Zhuangzi", he gave part to the narrations revealing the comprehension of unity of existence. The first of the narration draws attention to the contradiction of Zhuang Zhou, who saw himself as a butterfly in his dream: Zhuang Zhou has become a butterfly in his dream, or does a butterfly see itself as Zhuang Zhou in its dream? According to the

* Makale konusu; "Zhuangzi'nin Varlığın Birliği Kuramından Antik Çin'de İdeal Toplum İdeal Siyaset Sistemine Bakış" başlığı ile 1-5 Ekim 2018 tarihinde Türk Tarih Kurumu Başkanlığı tarafından düzenlenen XVIII. Türk Tarih Kongresi'nde, Felsefe Çalışmaları kapsamında bildiri olarak sunulmuştur. Tam metnin elektronik veya matbu basımı ve yayını yapılmamıştır.

opinion of Zhuangzi all creatures in the world have different forms and are subject to a single order and same existential principles. Dao who is the creator of the universe and existence, has created all creatures on equal terms and in the same essence. This equality possessed by the creature is beyond the material forms that differ in time and space dimension, therefore, it is not affected by differences and does not change. In this context; Zhuang Zhou and butterfly in Zhuangzi’s anecdote, are confronted as being inseparable creatures in the essence of their creation as well as having formal differences in time and space. It can be seen that the theory of the unity of existence which was presented by Zhuangzi intellectually ontological basis, was based on the social and political structure of the Five Kingdoms, which is accepted as a transition between primitive period and written civilization period in Chinese history. This structure, which is established on a full equality and unity principle, also constitutes an ideal society example where the theory of the unity of existence is put into practice.

Keywords: Zhuangzi, Laozi, Unity of Existence, Equality, Dao, Society.

1. Giriş

Dao Düşüne Ekolünün (道家) kurucusu Laozi’dan (老子 MÖ.6.yy) sonra Taocu¹ düşüncüyü en iyi temsil eden düşünür şüphesiz Zhuangzi’dır (莊子M.Ö.369-286)². Laozi’nın en yakın takipçisi olan Zhuangzi, diğer Taocudüşünürler gibi, evren ve varlığı yaratan ve varlıklarını sürdürmelerini sağlayan doğal bir düzene inanmaktadır. Taocu düşüncede Dao(道) adı verilen bu doğal düzen, tüm varlıkları eşit koşullar altında yaratmış ve yaşamlarını özgürce devam ettirmelerine olanak sağlamıştır.³ Ancak yaratılış sürecini eşit şartlarda tecrübe eden bu varlıklar, insan tarafından tanınma ve ifade edilme sürecinde, insanın sahip olduğu farklı bakış açıları ve ihtiyaçları doğrultusunda yeniden tanımlanmakta ve farklı sıfatlar kazanmaktadırlar. Bu da aralarındaki birlik ve eşitlik ilkesinin bozulmasına sebep olmaktadır. Zhuangzi düşüncesinde “Varlığın Birliği Kuramı” (齊物論) başlığı altında incelenen bu durum;

---

¹ M.Ö. 6.yy’da ortaya çıkan ve Geleneksel Çin Düşünce Akımları arasında önemli bir yere sahip olan Dao Düşünce Ekolü, batıda Taoizm, Taoculuk veya Taocu Düşünce adlarıyla tanınmaktadır.

² Batı Han Dönemi tarih yazarı Sima Qian (M.Ö.145-86) Tarih Kayıtları eserinde Zhuangzi biyografisine şöyle yer vermektedir: “Zhuangzi, Meng’lu, ön adı Zhou. Meng’da ufak bir memuriyet görevinde bulunmuştur... Bilgisi derin, araştırmaları kapsamlıdır. Düşüncesinin özünü Laozi öğretisi oluşturur. Yüz binden fazla imden oluşan eserinin büyük kısmını, okuyucuya mesaj veren anekdotlar oluşturur..”. (Shi Ji史記, Laozi Hanfei Liezhuan Bölüm 9. <https://ctext.org/dictionary.pl?if=gb&id=7394>)

³ Dao hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Chiang Ünal, Gonca (2011). “Üç Yönüyle Dao De Jing: Evren, İnsan, Siyaset”, Felsefe Dünyası, 54(2):155-171.

Zhuangzi’nin evreni, doğayı, toplumu ve insanı anlama biçimini yansıtırken, aynı zamanda Zhuangzi epistemolojisinin de temelini oluşturmuştur.

Esasen; Çin düşünce tarihinde varlığın birliği ve eşitliği düşüncesi Zhuangzi’den çok önce ortaya çıkmış ve tartışılmış bir konudur. Varlığın, yaratıcı Dao tarafından eşit şartlarda yaratıldığı fikrini ilk ortaya atan kişi Laozi’dır. Laozi eseri Dao De Jing’de (道德經) yaratıcı Dao’yu ve onun yaratma fonksiyonunu yeterince idrak edemeyen insanın varlığı; iyi-kötü, doğru-yanlış, güzel-çirkin, değerli-değersiz gibi sıfatlarla tanımlamasını ve böylece aralarında farkların oluşmasına sebep olmasını eleştirmektedir. Laozi bu düşüncesini, Dao De Jing’in ikinci bölümünde şöyle ifade etmektedir: *Dünyada güzelin güzelliği vurgulandığında, bu çirkinliği yaratır. İyinin iyiliği vurgulandığında, bu kötülüğü yaratır...*(Wang 1994: 2)⁴.

Dönem olarak Laozi’dan sonra, Zhuangzi’den önce yaşamış olan kimi Taocu düşünürler de varlığın birliği ve eşitliği konusuna açıklık getirmeye çalışmışlardır. Örneğin; Zhou Dönemi Dao Düşüne Ekolü düşünürlerinden Liezi (列子 M.Ö. 450-375), kendi adıyla anılan eserinde: *Varlığın yaşamı ve ölümü, iyisi ve kötüsü, değerlisi ve değersizisi eşittir* (Liezi, Yangzhu Bölüm 3)⁵ düşüncesini öne sürmektedir. Buna ek olarak; Zhuangzi eserinin Tianxia bölümünde Savaşan Beylikler dönemi düşünürlerinden; Yang Zhu, Peng Meng, Tian Pian ve Shen Dao gibi düşünürlerin de; varlığın birliği, yaşam-ölüm eşitliği, erdem-yozlaşma eşitliği, değerli-değersiz eşitliği gibi konularda tartışmalarda bulunduğu dair bilgi verilmektedir (Zhang 2005: 580). Ancak bu tartışmalar, Zhuangzi’ye gelene kadar birbirinden bağımsız konular gibi algılanmış ve bir sistematiği olmamıştır. Bunları belli bir düşünce sistemi içerisinde değerlendirerek tartışmaya açan ilk kişinin Zhuangzi olduğunu söylemek mümkündür.

---

⁴ Bu cümle Laozi’nin insanın varlığı tanıma ve ifade etme aşamasında sahip olduğu öznel bakış açısına getirdiği bir eleştiridir. Varlığa insanın gözünden bakıldığında güzelin karşısı çirkin; iyinin karşısı kötü ve değerlinin karşısı değersizdir. Oysa Dao tüm varlıkları eşit koşullarda ve tek bir özden yaratmıştır, aralarında fark yoktur. Varlığın farklı sıfatlarla anılmasına sebep olan şey; insanın ruhsal ve fiziksel özellikleri, istekleri ve ihtiyaçları doğrultusunda oluşan öznel bakış açısıdır. Bu bağlamda; kişi bir varlığın kendine göre güzelliğini vurgulayarak o varlığı ön plana çıkardığında, o varlıkla benzer özelliklere sahip olan diğer varlıkların onun kadar güzel olmadığını vurgulamış olur, bu durum da güzelin karşısı olan çirkin kavramını ortaya çıkarır ve varlıklar arasında fark oluşmasına neden olur.

⁵ <https://ctext.org/dictionary.pl?if=gb&id=37503>

2. Zhuangzi’da Varlığın Birliği Kuramı

Zhuangzi; varlığın birliğine ve eşitliğine dair oluşturduğu düşünce sistemini, evren ve varlığın yaratıcısı olan Dao kavramı üzerine kurmaktadır. Zhuangzi’ya göre; varlığın evrende var olma süreci Dao’nun yaratma eylemi ile başlamaktadır. Ancak bu süreç insanın varlığı tanıması ve ifade etmeye başlamasıyla ancak amacına ulaşmaktadır. Zhuangzi, Qiushui bölümünde, insanın varlığı gözleme ve tanıma sürecinin bazı yöntemlerinden bahsetmektedir. Bu yöntemleri şöyle sıralamak mümkündür: varlığın benliğinden yola çıkarak varlığı gözleme ve tanıma yöntemi (以物觀之), yaygın dünyevi fikirlerden yola çıkarak varlığı gözleme ve tanıma yöntemi (以俗觀之), varlığın kendine has (onu farklı kılan) özelliklerinden yola çıkarak varlığı gözleme ve tanıma yöntemi (以差觀之), varlığın fonksiyonundan yola çıkarak varlığı gözleme ve tanıma yöntemi (以功觀之), gözlemcinin ilgi alanından yola çıkarak varlığı gözleme ve tanıma yöntemi (以趣觀之)(Guo 2004:50). Ancak Zhuangzi’ya göre, bu yöntemlerden herhangi biriyle varlığı gözlemek ve tanımaya çalışmak, sonucun varlık açısından tek taraflı olmasına neden olmaktadır. Çünkü insanlar farklı bakış açılarına ve farklı ihtiyaçlara sahiptir; bu durum varlığı tanıma sürecinde farklı izlenimlere sahip olmalarına ve dolayısıyla varlığı farklı şekillerde nitelendirmelerine neden olmaktadır. Zhuangzi’ya göre, taraf olmaksızın varlığı tanımanın ve anlamının tek bir yolu vardır, o da varlığın yaratıcısı ve temel esası olan Dao’dan yola çıkarak varlığı gözleme ve tanıma yöntemidir (以道觀之) (Guo 2004:50).

Dao; Zhungzi felsefesinin temelidir; insan için varlığı gözleme ve tanıma sürecinin başlangıç noktasıdır. Xu Wenwu; “Zhuangzi’da Varlığın Birliği Düşüncesinin Sistematiği” başlıklı makalesinde; Zhuangzi’nin, Dao’nun varlığı yaratma fonksiyonundan yola çıkarak “Dao ile bir olma” (道通為一) teorisini ortaya koyduğunu belirtmektedir. Xu’ye göre bu teorinin içeriğine dair en yaygın görüş; Dao açısından bakıldığında tüm varlıkların bir, eşit ve farksız olduğudur. Dao, evren ve varlığın özünü

oluşturur. Tüm varlıklar Dao’dan meydana gelmiştir ve her birinin Dao ile ortak olan özellikleri vardır. Bu sebeple; varlığa Dao’nun gözünden bakıldığında, her varlık Dao’nun kendisini ifade eder ve hiçbir varlık kendine has bireysel özelliği ile ön plana çıkmaz (Xu 2005: 139).

Bu bağlamda; Zhuangzi’nin “varlığın bir olması” (萬物為一) fikri de anlam kazanmış olur. Cui Dahua “Zhuangzi Felsefesi Araştırmaları” başlıklı çalışmasında Zhuangzi’nin varlığın birliği düşüncesinin oluşumu ile ilgili bir tespitte bulunmaktadır. Cui’ye göre; Zhuangzi her varlığın iki temel özelliğe sahip olduğunu düşünmektedir. Bunlardan biri; “varlığa has özellik”(萬物殊性), bir diğeri ise “varlığın nihai prensibi” dir (萬物同機/種)(Cui 1986:276-277). Cui’nin dikkat çektiği bu iki özellikten ilki, “doğada yer alan her varlığın onu diğerlerinden ayıran kendine has özelliklerinin olması” fikrini vurgularken; ikincisi “tüm varlıkların temelde birbirine bağlı ve birbiriyle aynı olan bir öz’ünün olması”durumunu ifade etmektedir. Bu düşünceyi, Zhuangzi’nin Yuyan bölümündeki şu cümlelerde görmek mümkündür: *...varlığın ortak bir özü ve başlangıcı olmakla birlikte, her birinin kendine has şekli ve birbirlerini temsil edebilecek farklı özellikleri vardır...*(Zhang 2005: 483).

Zhuangzi, Qiushui bölümünde verdiği bir anekdotta, Sarı Irmak Tanrısı Hebo ile Kuzey Denizi Tanrısı Beihairuo arasındaki bir diyalogdan yola çıkarak, özünde bir ve eşit olan varlıkların biçimsel açıdan farklılara sahip olması durumunu; “varlığın çok yönlü değişkenliği” ilkesine bağlamaktadır. Hebo’nun; *Varlığa onay vermem veya onu reddetmem, onu kazanmam veya ondan vazgeçmem noktasında nasıl davranmalıyım?* sorusuna Beihairuo şu cevabı vermektedir:

...Dao’nun standardı ile varlığa bakarsan, değerli ve değersiz kavramlarının karşılıklı yönleri doğru gelişim gösterdiğini (göreceli olduğunu) anlarsın. Düşüncende ısrar edersen, Dao ile çatışma yaşarsın. Azlık ve çokluk varlığın metabolik bir dönüşümüdür. Davranışlarında ısrar edersen, Dao ile mesafeni daha da açarsın. İyi bir lider gibi davranmalı, her varlığa karşı eşit mesafede ve adil olmalısın... Her varlığı aynı şekilde kapsamalısın, aralarından hiçbiri

senin özel ilgine ve sevgine sahip olmamalı, çünkü varlık “çok yönlü”dür⁶. Göğün altında tüm varlıklar (özünde) aynıdır, aralarında uzun-kısa ayrımı yoktur. Varlıklar doğar ve ölür, hiçbiri kalıcı değildir. Varlık değişirken bazen dolar bazen boşalır, biçimleri baki değildir. Yaş sabitlenmez, zaman durdurulmaz, yoklukla varlık, doluyla boş, başlangıçla bitiş bir döngüdür... Göğün altındaki varlığın doğumu ve gelişimi hızlıdır, değişmeyen tek bir hareket yoktur, değişmeyen tek bir dakika yoktur. Düzenin kendisi değişmeyen bir değişimken, ne yapıp yapmaman konusuna neden takılıp kalıyorsun ki! (Zhang 2005: 483).

Kuzey denizi tanrısı Beihairuo, konuşmasında bir taraftan varlığın özünde eşit olduğunu vurgularken; diğer taraftan çok yönlü bir değişkenlik içerisinde olduğuna dikkat çekmektedir. Varlığın yaratıcısı olan Dao, onları birbirine eş değerde var etmiştir; bu sebeple, tüm varlıklar özünde bir ve eşittir. Ancak hiçbir varlık aynı kalmamakta, sürekli olarak değişmektedir; bu da özünde eşit yaratılan varlığın, farklı zaman ve koşullara göre biçimsel farklılıklara sahip olabileceğini göstermektedir.

Varlığın birliği kuramının sistematigi çerçevesinde, Zhuangzi düşüncesini üç alt başlıkta toplamak mümkündür. Buna göre; ilk aşamada “Varlık-Ben’lik Eşitliği”(齊物我), ikinci aşamada “Doğru-Yanlış Eşitliği”(齊是非) ve üçüncü aşamada “Yaşam-Ölüm Eşitliği”(齊生死) sıralamasıyla karşımıza çıkan başlıkların, Zhuangzi düşüncesinin önemli katmanlarını oluşturduğu söylenebilir.

2.1. Varlık - Ben’lik Eşitliği (齊物我)

Zhuangzi’ya göre; varlığın evrende var olma süreci Dao’nun yaratma eylemi ile başlamakta, insanın varlığı tanıması ve ifade etmesiyle tamamlanarak amacına ulaşmaktadır. Bu bağlamda; varlığın var olabilmesinin temel koşulu insan tarafından tanınması ve ifade edilmesidir. Zhuangzi: *varlık yoksa ben’lik de yoktur, ben’lik yoksa varlık kendini gösteremez* (Zhang 2005: 19). demektedir. Onun bu noktada “ben” ve “varlık” kavramlarıyla ifade ettiği; “suje” (taniyan) ve “obje” (tanınan) kavramlarıdır. Ona göre varlık (obje) ve ben’liğin (suje) var olma süreci, karşılıklı olarak gelişim

---

⁶ Wufang無方: Zhuangzi felsefesinde önemli yeri olan bu kavram; özünde eşit olan varlıkların, biçimsel açıdan sürekli bir değişim içerisinde olduğunu, hiçbir varlığın sonsuza dek aynı özelliklere sahip olmayacağını ve hep farklı yönler doğru değişiklik göstereceğini ifade etmektedir.

göstermektedir. Suje, objeyi fark ettiği için obje vardır; obje, suje onu fark ettiği için kendini gösterebilir ve var olur.

Varlığın birliği kuramına göre; suje (taniyan-ben) ve obje (tanınan-varlık) özünde eşittir; sahip oldukları biçimsel farklar ise varlığın “çok yönlülüğü” (無方) yani “biçim değiştirmesi” (物化) sonucu ortaya çıkmaktadır. Zhuangzi, “kelebeğin rüyası” (莊周夢蝶) anekdotu ile bu kurama şöyle değinmektedir:

Bir defasında Zhuang Zhou rüyasında kendisinin bir kelebek olduğunu gördü. Etrafta sakın sakın uçan gerçek bir kelebektir. Bu kelebek halinden o kadar memnundu ki, aslında Zhuang Zhou olduğunun farkında bile değildi. Ancak birden uyandı ve Zhuang Zhou olduğunu anladı. Peki O, rüyasında kendini kelebek olarak gören Zhuang Zhou muydu, yoksa, rüyasında kendini Zhuang Zhou olarak gören bir kelebek miydi, bilemedi. Zhuang Zhou ve kelebek arasında mutlak bir fark vardı. Bu fark; (özünde birbiriyle aynı olan) varlığın biçim değiştirmesiydi (Zhang 2005: 483).

Anekdotta, rüyasında kendini bir kelebek olarak gören bir insan ile rüyasında kendini bir insan olarak gören bir kelebek arasındaki ikilem dikkat çekmektedir. Duruma insan tarafından bakıldığında; insan suje (ben/taniyan), kelebek ise objedir (varlık/tanınan).Kelebeğin bakış açısıyla değerlendirildiğinde ise kelebek suje (ben/taniyan) ve insan obje (varlık/tanınan) konumunda olacaktır. Oysa duruma yaratıcı Dao açısından bakılırsa; *Zhuang Zhou* ve *Kelebek* farklı formlar içerisinde olmakla birlikte, özünde tek bir düzene bağlı ve eşittir. Onların sahip olduğu bu eşitlik; zaman ve mekân boyutunda farklılık gösteren formların ötesindedir; bu sebeple farklılıklardan etkilenmemiş ve değişmemiştir. Bu bağlamda; Zhuang Zhou ve Kelebek özünde bir ve eşit olan iki varlıktır.

Ne var ki insan, evreni ve varlığı tanıma sürecinde kendini merkez nokta olarak düşünmektedir. Ben merkezli tanıma esasına dayalı olan bu yöntem; içe dönük, dışa kapalı, bireysel odaklı ve insanın varoluş sürecine aykırı olarak gelişmektedir. Laozi’ya göre ben merkezli düşüncenin asıl kaynağı; insanın sonu gelmeyen ve asla yeteri kadar doyuma ulaştıramadığı bedensel ihtiyaçlarıdır. Bireysel istek ve ihtiyaçların yön verdiği bu düşünce şekli, insanın öznel ve tek taraflı bir bakış açısıyla varlığı tanımasına ve ifade etmesine neden olmakta ve varlık açısından gerçeği yansıtmamaktadır. Laozi, Dao

De Jing’de bu durumu şöyle ifade eder: *Başıma gelen bu felaket, bu bedene sahip olmamandır; bedenim olmasa, felaket mi gelir başıma* (Wang 1994: 12). Bu cümlede Laozi’nin felaket olarak adlandırdığı durum; insanın evreni ve varlığı tanıma aşamasında, bedensel ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kendisi için yarattığı sahte dünyadır. Laozi’ya göre, kendi bedenini ve duygularını gereğinden fazla önemseyen insan, varlığın sahip olduğu değeri onlardan göreceği zarar ve faydaya göre değerlendirmektedir. Bu bağlamda ulaştığı sonuç, yalnızca kişinin bireysel bakış açısını yansıtmakta ve varlığın gerçek durumuna dair doğru bilgi vermemektedir.

Laozi gibi Zhuangzi da ben merkezli düşünce şeklinin insan üzerinde olumsuz etkiler yaratarak, onu varlığın gerçekliğinden uzaklaştıracağına ve dış dünya ile çatışma yaşamasına neden olacağına dikkat çekmektedir:

İnsan bedeni uykudayken ruhu iletişindedir, uyandığında beden huzura kavuşmaz, dış dünyayla çatışma yaşar; güz bitkisi gibi solar, gündün güne zayıflar, yok olur. Dış dünyadaki meselelerin içine batar, benliğine geri dönüşü imkansız kılar; ruhu hapsolür, yaşlanır, çöker, yaşam enerjisini tekrar kazanamaz (Zhang 2005: 17).

Zhuangzi’ya göre, insanın maddesel dünyasında yaşadığı çatışma ve rekabetten kurtulmasının yolu; ben merkezci düşünce biçiminin ötesine geçerek dışa dönük bir ruh haliyle evren ve varlığı tanımaya çalışması, varlığın özünün bilgisine ulaşarak varlık-ben’lik eşitliğinin farkına varmasıdır (Wang 1986: 39). Varlık ve ben’lik arasındaki birliğin farkına varan insan; varlıklar arasındaki biçimsel farkların sınırları içerisinde hapsolmez, maddesel dünyanın prangalarından kurtulur, insan ve doğa birliğinin farkındalığını yaşar, içsel huzur ve ruhsal özgürlüğü yakalar.

2.2. Doğru -Yanlış Eşitliği (齊是非)

Doğru-yanlış eşitliği; Zhuangzi’nin varlığın birliği ilkesine bağlı olarak verdiği ayrıntılardan bir diğeridir⁷. Zhuangzi’ya göre, varlığın tanınması ve ifade edilmesi

---

⁷ Bu noktada 是非 (shi-fei) sözcükleri Türkçe’ye doğru-yanlış olarak tercüme edilmiş olmakla birlikte, sözcükler temelde iyi-kötü, gerçek-sahte, değerli-değersiz, önemli-önemsiz, faydalı-faydasız gibi, insanların varlık ve olaylar hakkında sahip oldukları olumlu ve olumsuz yargıları ifade etmektedir.

sürecinde, suje objeyi tanımaya başlamadan önce objeyle ilgili mutlaka bir “ön yargı”ya (成心) sahiptir. Sujenin objeyi tanıma sürecinde edindiği tüm bilgiler, onun ön yargısına dayanmaktadır. Zhuangzi’nin ön yargı konusundaki görüşünü şu cümleden anlamak mümkündür: *düşünceler henüz olgunlaşmamışken varlıkla ilgili doğru-yanlış yargısına varman; bugün gittiğin Yue Ülkesine dün ulaştığın olmana benzer* (Zhang 2005: 19). İnsan, varlığı tanıma aşamasında henüz gereken verileri toplayıp bunları objektif bir gözle değerlendirmeden, varlık hakkında olumlu veya olumsuz bir ön yargıya sahip olmaktadır. Zhuangzi’ya göre bu şekilde ulaşılan bilginin gerçekliği ve güvenilirliği; bugün Yue Ülkesine gidecek olan kişinin, dün oraya varmış olması kadar imkansızdır.

Varlığı tanıma aşamasında, ön yargı ile sağlanan bilgi, nesnel ve genellenebilir bilgi statüsünde değerlendirilemez. Her insanın ayrı ayrı sahip olduğu ön yargı, herkesin kendi standardını oluşturmasına sebep olmaktadır. Zhuangzi bu konuda: *Herkes görüşünü kendince oluşturduğu ön yargılarıyla belirler ve bunları kendi hocası yaparsa, hocaya sahip olmayan kimse kalmaz* (Zhang 2005: 19) demektedir. Varlığı tanıma sürecinde, her insanın kendi standardı ve buna bağlı olarak geliştirdiği ve kesin olarak doğruluğuna inandığı bir yargısı bulunmaktadır. Oysa Zhuangzi; *ortak göğün altında ortak bir standart yoktur, aksine kendi fikrini ortak standart olarak kabul edenler vardır* (Zhang 2005: 413) diyerek doğru ve yanlışın göreceli olduğunu (是非標準是相對的) (Xu 2005: 141) ifade etmektedir. Ona göre; doğru-yanlış algısının standartları; kişinin bireysel bakış açısı, istekleri ve ihtiyaçları doğrultusunda belirlenmektedir. Kimine göre doğru algılanan bir durum, bir başkasına göre yanlış olarak kabul edilebilmektedir. Bu bağlamda doğru ve yanlış arasında fark yoktur. Zhuangzi bu görüşün temelinde doğru-yanlış eşitliği (齊是非) teorisini ortaya koymaktadır.

Zhuangzi’ya göre; varlığı tanıma aşamasında insanın varlıkla ilgili ulaştığı yargı, varlığın gerçekliğini yansıtmaktan uzaktır. Çünkü ona göre, farklı yönlerden bakıldığında her objenin (varlık/tanıyan) farklı biçimsel özellikleri ön plana çıkmakta ve bu durum sujenin (insan/tanıyan) bakış açısına ve içinde bulunduğu koşullara göre farklılık göstermektedir. Bu sebeple; varlığı gözleme işi; objenin farklı biçimsel

özellikleri ve sujenin farklı bakış açısı doğrultusunda yapılmamalı, varlığın Dao’dan gelen ve temelde eşit olan öz’ü dikkate alınmalıdır. Zhuangzi kitabının Qi Wu Lun Bölümünde bu görüşünü şöyle dile getirmektedir:

...Varlığın bu yüzü onun diğer yüzünü; diğer yüzü ise onun bu yüzünü temsil etmektedir. Varlığın o yüzü olumlu ve olumsuzu içinde barındırırken; bu yüzü doğruyu ve yanlışını içinde barındırabilmektedir. Öyleyse varlığın gerçekten bu yüzü ve o yüzü var mıdır? Öyleyse varlığın bu yüzü ile o yüzü arasında bir ayırım var mıdır? Varlığın (özünde) birbirine karşıt olabilecek hiç bir yüzü yoktur! Bu; Dao’ın temel kuralıdır...Doğrunun sınırı yoktur, yanlışın da sınırı yoktur. Öyleyse; varlığı, sahip olduğu öz’den yola çıkarak gözlemlemek ve tanımak gerekir (Zhang 2005: 21).

Zhuangzi yine Qi Wu Lun Bölümünde, bir öğrenciyle arasında geçen bir diyalogda, sujenin objeyi tanıma ve ifade etme aşamasında ortaya çıkabilecek ikilemlere şöyle bir örnek vermektedir:

Farzet ki seninle bir tartışmaya girdik, sen üstün geldin ve ben sana yenildim; bu durum senin kesin doğru benimse kesin hatalı olduğumu gösterir mi? Veya tartışmada ben sana üstün geldim, sen bana yenildin; bu durumda ben kesin doğru olurum ve sen de kesin hatalı mı olursun? Bu tartışmada birimiz mutlaka doğru birimiz kesin hatalı mı olmalıyız? Ya da ikimiz de doğru veya ikimiz de hatalı mı olmalıyız? Ne sen ne de ben bunun kararını verebiliriz... Öyleyse; ne sen, ne ben ne de başkası bunun kararını verebilir. Tartışmada kullandığımız sözcükler, değişken sesler gibi zıtlık içerisindedir; peki sürekli değişen şeyler hep zıt kalabilir mi? Onlarla ilgili kesin bir yargıya varılabilir mi? (Zhang 2005: 37).

Zhuangzi bu örneğinde; bir durum karşısında farklı fikirlere sahip olma durumunu doğal görmekte ancak farklı fikirler arasında doğru-yanlış ayrımı yapılmasını gereksiz bulmaktadır. Çünkü evrende her şey değişim içerisindedir. Buna bağlı olarak; sujenin obje ile ilgili sahip olduğu yargı, suje veya objenin durumunda meydana gelecek olası bir değişimle birlikte değişecektir. Öyleyse doğru ve yanlışın hiç bir koşulda mutlakiyeti yoktur ve aralarında fark olduğunu söylemek mümkün değildir.

2.3. Yaşam-Ölüm Eşitliği (齊生死)

Zhuangzi varlığın birliği kuramından hareketle, tüm canlı varlıkların tecrübe ettiği yaşam ve ölüm sorununu ele almış ve yaşam ile ölümün eşit olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ona göre yaşam ve ölüm doğal bir sürecin iki aşamasıdır ve birbirinden farklı değerlendirilmemeleri gerekir. Zhuangzi Da Zong Shi Bölümünde yaşam ve ölümü “organik bütünlüğün eşit değerdeki parçaları” olarak ifade etmektedir: *kim ki hiçliği (organik bütünlüğün) kafası, yaşamı omurgası ve ölümü de kuyruğu olarak algılayabilir ve yaşam ile ölümü, varlık ile yokluğu bir bütünü oluşturan parçalar olarak idrak edebilirse; onunla arkadaşlık kurarız* (Zhang 2005: 115). Zhuangzi’ya göre, yaşam ve ölüm eşitliğini anlamanın ilk koşulu; ölümün “özel fikirlere göre değişiklik göstermeyen nesnel bir kaçınılmazlık” (Wang 1986: 172) olduğunu kabul etmektir. Zhuangzi ölüm gerçeğini, sonsuz doğal düzenin kanunu olarak görmektedir. Ona göre; *ölüm ve yaşam katedir; tıpkı gece ile gündüzün dönüşümü gibi sonsuz devamı olan bir değişimdir, tamamen doğaldır* (Zhang 2005: 96).

Zhuangzi felsefesinde, evren ve varlığa dair tüm değişim ve dönüşümler bir tür enerjinin hareketlerine bağlıdır. Adına “qi” (氣) denilen bu enerji bir araya toplanıp yoğunlaştığında varlığı meydana getirirken, ayrılıp dağıldığında varlığın yaşamını kaybetmesine sebep olur. Zhuangzi; yaşam ve ölüme materyalist bir bakış açısıyla yaklaşmasına sebep olan bu düşüncesini şöyle dile getirmektedir:

...yaşam ölümün takipçisi, ölüm yaşamın başlangıcıdır. Aralarındaki zaman farkını kim bilebilir ki! İnsanın doğumu, enerjinin yoğunlaşmasıyla olurken; ölümü enerjinin dağılmasıyla meydana gelir. Eğer yaşam ve ölüm aynı bütünün parçasıysa, ondan neden korkayım! Varlık aslında birdir. O güzellikleri birer mucize olarak görür, kötü olanlardan nefret edersen; bil ki o kötü olanlar bir gün mucizeye, güzel olanlar ise nefret edilesi şeylere dönüşebilirler. Gerçek olan; göğün altında her şeyin yalnızca bir enerji değişiminden ibaret olmasıdır...(Guo 1997:1063-1064.)

Zhuangzi’ya göre; yaşam ve ölüm bir tür enerji dönüşümüdür. Yaşama dönüşüm süreci ölüm için; ölüme dönüşüm süreci ise yaşam için bir başlangıçtır. Diğer bir deyişle; yaşam ölümün içinde, ölüm ise yaşamın içinde varlığını sürdürmektedir.

Zhuangzi bu örnekte, yaşam ve ölümü birbirinden ayrı düşünmemekte ve tıpkı varlığın eşitliği kuramında olduğu gibi onları eşit kabul etmektedir. Bu sebeple Zhuangzi açısından bakıldığında; yaşam bir mutluluk sebebi ve ölüm de üzüntü veya endişe kaynağı olarak görülmemelidir. Bu düşünceyi Zhuangzi anekdotlarından şöyle bir örnekle açıklamak mümkündür:

Zhuangzi’nın eşi ölür, Huizi Zhuangzi’ya taziyelerini sunmaya gider, Zhuangzi’yı çömelmiş bir halde kilden bir çömlek çalıp şarkı söylerken bulur ve sorar: “Eşinle bir ömür geçirdiniz, yaşlanıncaya kadar birlikte çocuklarınızı yetiştirdiniz, şimdi o ölünce ağlamak şöyle dursun çömlek çalıyor, şarkı söylüyorsun; bu kadarı fazla değil mi?” Bu soruya Zhuangzi şu cevabı verir: “Yanıyorsun! Eşim öldüğünde önce çok kederlendim. Ama onun varlığının başlangıcını idrak ettiğim zaman gördüm ki ilk başta bir yaşamı yoktu, yalnızca yaşamı değil bedensel bir formu da yoktu, yalnızca bedensel formu değil qi’si (yaşam enerjisi) de yoktu. Karmaşa ve belirsizlik içerisindeyken bir değişim meydana geldi ve onun qi’si doğdu, sonra bedensel formu değişti ve canlandı; şimdi o form yine değişti ve öldü. Bu; formlar arasındaki geçiş, dört mevsim arasındaki geçişten farklı bir şey değil ki! Ölen kişi gök ve yer arasında huzur içinde ebedi istirahatine çekilirken, benim haykırıp inleyerek acının peşinden sürüklenmem, doğanın düzeni olan kadere karşı gelmem olacaktı; ben de buna bir son verdim (Jeff; Robert 2006: 136).

Zhuangzi’ya göre insanın var olma süreci bir hiçlikle başlamaktadır. Sonra qi enerjisi bir araya gelir ve yoğunlaşarak insanın maddesel formunu oluşturur, maddesel formu olan insan canlanır ve yaşamaya başlar. Yaşam süresinin sonunda qi ayrılarak dağılır ve insan için yaşam son bularak ölüm hali gerçekleşir. Ancak bu noktada ölüm asla bir yok oluş değil, enerjinin şekil değiştirmesidir. Bu süreç tıpkı mevsimlerin dönüşümü gibi doğaldır ve bu süreçte yaşam formu ile ölüm formu arasında fark yoktur. Farkları olmayan bu iki form için mutluluk veya üzüntü duymak anlamsızdır. Bu noktada insana düşen görev; doğal dönüşüme uyum sağlamak ve yaşamla ölümü aynı duyularla karşılamaktır. Zhuangzi bu durumu şöyle ifade eder: *Yer ve Gök bana formumu verdi; bana yaşam sağlayarak beni zora koştı; beni yaşlandırıp güçten düşürerek dinlenmemi sağladı; bana ölümü vererek huzura kavuşturdu. Bundandır ki; yaşamımı hayırlı görenler, ölümümü de hayırlı görmelidirler* (Zhang 2005: 97).

Buraya kadar verilen bilgiler üzerinden genel bir değerlendirme yapmak gerekirse; Zhuangzi’nin ortaya koyduğu Varlığın Birliği Kuramı; insan-varlık ilişkisi bağlamında; varlığın var olmasından başlayarak, insanın varlığı gözlemleme, tanıma ve ifade etme sürecini içinde kapsayan bir tartışmayı içinde barındırmaktadır. Zhuangzi’nin varlık-benlik eşitliği, doğru-yanlış eşitliği ve yaşam-ölüm eşitliği sınıflandırmasıyla ele aldığı bu tartışma, temelde somuttan soyuta doğru gelişim göstermektedir. Buna göre; Zhuangzi ilk aşamada insan ile varlığı karşı karşıya getirmiş, somut olarak verdiği Zhuang Zhou ve Kelebek örneği üzerinden suje (tanıyan)-obje (tanınan) eşitliğini ortaya koymuştur.

İkinci aşamada Zhuangzi tartışmayı biraz soyutlaştırarak, insanın varlığı tanıma sürecinde varlığa kazandırmaya çalıştığı iyi-kötü, değerli-değersiz, önemli-önemsiz gibi olumlu ve olumsuz sıfatların eşitliği konusunu ileri sürmüş ve varlığa kazandırılan bu sıfatların varlığın özünü yansıtmadığını, bunların tamamının insanın varlığı tanıma ve ifade etme sürecindeki ön yargılarının ve öznel bakış açısının sonuçları olduğunu ifade etmektedir. Bu noktada Zhuangzi ayrıca; özü itibariyle değişmez prensiplere sahip olan varlığın, sürekliliği olan bir biçimsel değişim sürecinden geçtiğini, bu değişim sürecinin de varlığın insan tarafından tanınma ve ifade edilme sürecini etkilediğini ileri sürmektedir. Zhuangzi’ya göre; varlığı biçimsel özellikleriyle değerlendiren insanın, içinde bulunduğu durum ve koşullara göre varlığa atadığı olumlu veya olumsuz sıfatların hiçbir mutlakiyeti yoktur; varlığın değişim sürecine bağlı olarak farklılık gösteren bu sıfatlar özünde bir ve eşittir.

Zhuangzi son aşamada tartışmayı daha soyut bir zemine taşıyarak, varlık için yaşam-ölüm eşitliği düşüncesini ortaya koymuştur. Zhuangzi yaşam denilen şeyi; adına qi denilen enerjinin bir araya gelerek yoğunlaşmasıyla oluşan organik bir bütünlük olarak açıklamaktadır. Ölüm ise bu enerjinin dağılmasıdır. Ancak dağılan enerji asla yok olmamakta ve başka formlarda yeniden bir araya gelerek varlığa farklı fiziksel özellikler kazandırmaktadır. Dolayısıyla; varlık için doğal ve sonsuz bir sürecin iki yönünü oluşturan yaşam ve ölüm formu temelde bir bütünün iki eşit parçasıdır ve varlık için aynı değere sahiptir.

Zhuangzi’nin ağırlıklı olarak ontolojik zeminde ve düşünsel açıdan ortaya koyduğu bu eşitlik ilkesinin insan karakteri ve toplum düzeni üzerindeki yansımaları da dikkate değerdir⁸. Çalışmanın giriş kısmında da ifade edildiği gibi; (insanın da içinde bulunduğu) tüm varlıkların özünde eşit olduğu fikrini ilk ortaya atan kişinin Zhuangzi olmadığını, bu noktada tekrar vurgulamak gerekmektedir. Bu bağlamda; Zhuangzi’nin düşüncelerine zemin oluşturan bir tarihsel altyapı ve kültürel arka plan olduğunu tahmin etmek zor olmayacaktır. Çin tarihinde, Zhuangzi’nin yaşam sürdüğü Savaşan Beylikler döneminden geriye doğru gidildiğinde, varlığın birliği ve eşitliğine dayanan bu teoriye verilebilecek en iyi toplumsal örneğin, Çin’de 21.yy’a tarihlendirilen Beş Hükümdar Dönemi’nin “Büyük Birlik Toplumu” (大同社會) olduğunu söylemek mümkündür.

3. Varlığın Birliği Kuramı’nın İnsan ve Toplum Üzerindeki Yansımaları: Büyük Birlik Toplumu

Binlerce yıllık geçmişe sahip olan Çin tarihinde, birlik ve eşitlik kavramlarının insan ve toplum üzerinde en etkili olduğu döneminin, Beş Hükümdar Dönemi olduğunu söylemek mümkündür. Söz konusu dönemde toplum hayatı ve siyaset yapısı tam bir eşitlik ilkesi üzerine kurulmuştu. Dönemin liderleri sahip oldukları üstün karakter yapısı, eşitlik anlayışı ve adalet bilinciyle hem yaşadıkları döneme hem de kendilerinden sonra gelen sayısız düşünür ve yöneticiye örnek teşkil etmişlerdi⁹.

İnsan karakterinin doğa temelinden henüz ayrılmadığı Beş Hükümdar Döneminde, toplumsal ve siyasi yapı, eşitlik ilkesine dayanan “Ortak Göğün Altı” (公天下) adıyla anılmış, sistemin uygulandığı topluma ise “Büyük Birlik Toplumu”

---

⁸ Zhuangzi’nin sistematik biçimde ortaya koyduğu varlığın birliği teorisinin en somut örneğini, 21.yy Antik Çin’in toplum ve siyaset yapısında görmek mümkündür. Bu bağlamda söz konusu dönem özelliklerinin, Zhuangzi düşüncesine temel oluşturan etkenlerden olduğu söylenebilir.

⁹ Sima Qian’in kayıtlarına göre; Beş Hükümdar Dönemi; dönemin liderleri olan Huangdi (黃帝), Yao (堯), Shun (舜), Yu (禹) ve Yu’nun oğlu Qi’nin (啟) yönetiminde buldukları süreyi kapsamaktadır. Bkz: Shi Ji 史記, Wu Di Ben Ji Bölümler: 1-8, 27, 28. Beş Hükümdar Dönemi, Çin uygarlık tarihinde ilkel kültür ile yazılı uygarlık arasında geçiş sağlayan belirleyici bir süreçti. Tayvan’lı düşünür Shi Zuocheng’a göre; bu dönemde yaşanan tüm gelişmeler doğa temelinde ve son derece doğal yöntemlerle gerçekleşmiştir. Bu kaçınılmaz gelişim sürecinde bir yandan gelişime ayak uydururken, diğer yandan doğa temelinden kopmamış başarılı yöneticilerin varlığı oldukça önemlidir. Bu kişiler; ahlak, erdem, yetenek ve iyi yönetici olma vasıflarını bünyelerinde bulundurabilen ve sahip oldukları eşitlik bilinciyle halkı adaletli bir şekilde yönetebilen ender kişiliklerdi (Shi 2006: 69).

(大同社會) adı verilmişti. Bu yapıda hem siyaset hem de toplum ilkel dönemin doğallığını içinde barındırmaktaydı. Bu sistem; toplumda beraberlik ve eşitliğin hakim olduğu, halkın başında onlara hükmeden bir hükümdar yerine halkına örnek olan bir liderin bulunduğu, liderin sahip olduğu hak ve özgürlükleri halkıyla paylaştığı adaletli bir yapıya sahipti. Söz konusu dönemde, yönetimin devir işlemleri de eşitlik, adalet ilkeleri üzerine kurulmuş olan ve Shan Rang (禪讓) adıyla anılan bir sisteme bağlanmıştı. Göğe ve göğün doğasına bağlı olarak uygulanan Shan Rang sistemi; halkı yöneten liderin, kendi yerini alacak olan kişiyi kan bağı ve toplumsal statüsüne bakmaksızın, en yetenekli ve erdemli kişiler arasından seçmesi esasına dayanmaktaydı (Shi 2006: 66). “Ortak Göğün Altı” ve “Büyük Birlik Toplumu” yapısına uyumlu olan Shan Rang sisteminde mevkiler, statüler ve bireysel ilişkiler etkisini kaybediyor; birlik, eşitlik ve adalet kavramları ön plana çıkıyordu.

Beş Hükümdar Dönemi liderlerinin hem kendi karakterlerinde barındırdıkları hem de topluma aşıladıkları eşitlik ve adalet gibi ahlaki değerler; Çin Geleneksel Felsefesinin temel fikirlerinden biri olan “içte bilge dışta hükümdar”(內聖外王)(Zhang 2005: 579) kavramına da temel oluşturmuştur. Çin klasik metinleri arasında, ilk kez Zhuangzi’nin eserinde karşımıza çıkan ve Zhuangzi Siyaset Felsefesi’nin temel taşlarından birini oluşturan bu kavram; göğün insana verdiği doğal karakterinden ödün vermemiş olan yetenekli kişilerin yöneticilik yapmasının ve böylece ideal insan ideal toplum hedefine ulaşmanın önemini vurgulamaktadır¹⁰. Zhuangzi’nin Varlığın Birliği İlkesi temelinde ortaya koyduğu bu ideal; sahip olduğu içsel ahlak ve erdemi davranışlarına yansıtarak, eşitlik ve adaletin hakim olduğu Büyük Birlik Toplumu’nu oluşturma ve devamını sağlama yeteneğine sahip ideal yöneticinin portresini çizmektedir.

---

¹⁰ Shi Zuocheng; “içte bilge dışta hükümdar” idealini; insan için geliştirilmiş kişisel bir pratik olarak tanımlamaktadır: *Bu ideal; bir yönetici liderin, kendi benliğinin gerçek bilgisine ulaşarak bunu topluma uygulayabilme yeteneğinin var olup olmadığını test eden bir pratiktir. Bu idealde aslolan içsel bilgeliğe sahip olabilmektir; çünkü içsel bilgeliğe doğadır; dışta hükümdarlık denilen şey ise yalnızca içsel bilgeliğin uzantısı olarak ortaya çıkacak olan ufucuk bir dünyadır.* (Shi 2006: 327-328).

“Büyük Birlik Toplumu” ideali; Varlığın Birliği Kuramı’nın toplumsal fonksiyonunu en iyi temsil eden örneklerden birini oluşturmaktadır. Büyük Birlik Toplumu’nu oluşturan insan karakterleri ve bu toplumda düzen sağlayan siyasi uygulamalar; insanın varlıkla iletişim sürecinde geliştirdiği ben merkezli mutlak yargıların ve insanın bireysel ihtiyaçları zemininde varlığa yüklediği olumlu olumsuz sıfatlandırmaların çok uzağında ve insanı sahip olduğu öz’den uzaklaştırarak, onu kendi ürünü olan yapay bir dünyaya mahkum eden sınırlandırmaların çok ötesindedir.

Varlığın Birliği İlkesi’ne göre şekillendirilmiş olan Büyük Birlik Toplumu’nda ideal sistem, özellikle yöneticilerin sahip olduğu ideal karakter özellikleri sayesinde kurulabilir. Çünkü özü itibariyle, diğer varlıklarla ve diğer insanlarla eşitliğini kabul eden bir lider, ancak eşitlik ilkesi üzerine kurulmuş bir toplum yaratabilir. Büyük Birlik Toplumu’nda insanlar ben-sen veya ben-varlık ayrımı yapmazlar. Benim ihtiyaçlarım, benim isteklerim, benim beklentilerim değil; bizim ihtiyaçlarımız, bizim isteklerimiz, bizim beklentilerimiz düşünceleri ön plana çıkar. İnsan, varlıkla iletişim kurduğu süreçte, varlığı tanıma ve ifade etme aşamasında, kendisini varlıktan farklı veya varlıktan üstün görmez. Çünkü kişi, kendinin de içinde bulunduğu tüm varlıkların özünde tek bir kaynağa bağlı olduğunun, eşit ve bir olduğunun bilincindedir. Bu tartışmayı özellikle Varlık - Ben’lik Eşitliği (齊物我) düşüncesiyle ortaya koyan Zhuangzi, görüşünü şu cümlelerle dile getirmektedir:

...İnsan varlıkla arasında farklar olduğu fikrini unutmamalı, evrenin var olma sürecindeki kaosla birlik içinde olmalı...tüm varlıklar nihayetinde bilginin peşine düşmez ve kendi özüne döner, bu dönüşün farkında olanlar varlıkla aralarında fark olduğunu düşünmezler; kaostan ayrılmayan özünden de ayrılmamış olur, bilginin peşine düşüp kaostan ayrılansa özünden de uzaklaşmış olur (Zhang 2005: 318).

Zhuangzi’nin söz ettiği kaos ortamı, evrenin var olma sürecinde, aynı öze sahip olan tüm varlıkların, henüz maddesel formlar kazanmadığı ve biçimsel farklılıklara sahip olmadığı eşitlik ortamını ifade etmektedir. Zhuangzi’ya göre, insan varlığı tanıma ve ifade etme aşamasında, varlığın eşit şartlarda yaratıldığı bu kaos ortamını gözardı

etmemeli, sonradan edindiği bilgilerin¹¹ peşine düşüp, varlığı özünde sahip olmadığı sıfatlarla değerlendirerek aralarındaki biçimsel farkları vurgulamamalıdır. Aksi bir durum; insanın varlığı tanıma ve ifade etme sürecinde hataya düşmesine sebep olacak, kişinin gerçeklerden uzaklaşması ve kendi özünü kaybetmesiyle sonuçlanacaktır.

Sonuç

Zhuangzi’nin temsilcisi olduğu Dao Düşünce Ekolü’nün düşünce yapısı temelde üç yönde gelişim göstermiştir. Buna göre ilk aşamada evren ve varlığın Dao tarafından yaratılış süreci; ikinci aşamada insan ve varlık ilişkisi ve son aşamada ise toplum ve siyaset konuları ele alınmıştır. Bu bağlamda; Zhuangzi düşüncesinin önemli kısmını oluşturan “Varlığın Birliği Kuramı”nı da; evren ve varlığın oluşumunda eşitlik, insan ve varlık ilişkisinde eşitlik ve toplum ile siyasette eşitlik olmak üzere üç aşamada değerlendirme gereği doğmuştur.

Varlığın Birliği Kuramı; Dao tarafından yaratılan ve insanın da içinde bulunduğu tüm varlıkların birliği ve eşitliği ilkesi üzerine kurulmuştur. Varlığın var olma süreci, Dao tarafından yaratılma aşamasıyla başlamakta, insanın varlığı tanınması ve ifade etmesiyle birlikte amacına ulaşmaktadır. Ancak; insanın varlığı gözlemleme, tanıma ve ifade etme sürecinde kullandığı yöntemler, çoğu zaman sürecin ya insan açısından ya da varlık açısından tek taraflı şekilde yürütülmesine neden olmakta, bu da insanın varlığı öznel yargılarla değerlendirmesi ve varlığa özünde sahip olmadığı sıfatlar yüklemesi ile sonuçlanmaktadır. Bu noktada Zhuangzi’nin önerisi; varlığı, varlığın yaratıcısı olan Dao’nun bakış açısıyla gözlemlemek, tanımak ve ifade etmektir. Çünkü Dao, evren ve varlığın özünü oluşturur. Tüm varlıklar Dao’dan meydana gelmiştir ve her birinin Dao ile ortak olan özellikleri vardır. Bu sebeple; Dao açısından bakıldığında, tüm varlıklar bir ve eşittir; hiçbir varlık kendine has bireysel özellikleri ve birbirinden farklı biçimsel formları ile ön plana çıkmaz.

---

¹¹ Burada bilgi ile kastedilen; insanın sonradan edindiği bireysel istekleri, ihtiyaçları, arzuları, talepleri ve beklentileridir.

Zhuangzi’nin toplum ve siyaset anlayışı da yine Varlığın Birliği Kuramı çerçevesinde, varlığın eşitliği ilkesi temelinde anlam kazanmaktadır. Zhuangzi; toplumda eşitliğin hakim olduğu, yönetimin irsiyete ve verasete göre değil; bilgi, meziyet ve yeteneğe göre belirlendiği bir siyaset ideali geliştirmiştir. Çin tarihinde Zhuangzi’nin bu idealine temel oluşturan dönem MÖ. 21.yy’a tarihlendirilen Beş Hükümdar Dönemi’dir. Bu dönemde toplum; yönetici ve halkın eşit haklara sahip olduğu, toplumda sınıf ve statü farklarının olmadığı, adalet bilinci temelinde birlik ve beraberliğin sağlandığı düzenli bir yapıya sahiptir. “Büyük Birlik Toplumu” adıyla anılan bu toplumsal yapı, içerisinde üç temel sistemi barındırmaktadır. Bunlar; lider ve halk arasında eşitliği şart koşan “Ortak Göğün Altı”; yöneticilerin içsel erdem ve ahlakını davranışlarına yansıtmasını şart koşan “İçte Bilge Dışta Hükümdar” ve liderliğin eşitlik ve adalet temelinde en uygun kişiye aktarılmasını sağlayan “Shan Rang” sistemleridir.

Zhuangzi’nin, Varlığın Birliği Teorisi’ni ortaya atarak, Beş Hükümdar Dönemi’nin toplumsal ve siyasal yapısını oluşturan “Büyük Birlik Toplumu” idealini, bir çeşit felsefi kuram çerçevesinde ele aldığı ve bu idealin teorik yönünü geliştirerek sonraki nesillere aktarmaya çalıştığı görülebilmektedir. Gerek insan ve varlığın yaratılışı bağlamında, gerek insan ve varlık ilişkisi bağlamında, gerekse toplum ve siyaset yapısı bağlamında ele alınsın; Varlığın Birliği Teorisi’nin insan, varlık ve toplum açısından birlik ve eşitlik ilkesini ön plana çıkardığı ve böylece farklılıkların çatışmasından kaynaklanan rekabet ve karmaşa ortamına engel olma fonksiyonuna sahip olduğu söylenebilir.

KAYNAKÇA

- CHIANG ÜNAL, Gonca (2011). “Üç Yönüyle Dao De Jing: Evren, İnsan, Siyaset”, *Felsefe Dünyası*, 54(2):155-171.
- GUO, Xiangdong (2004). “Lun Zhuangzi Qiwu Guan de Benzhi”, *Journal of Northwest Normal University*, 41(3):50-62.
- GUO, Zhifan (1997). *Zhuang Tzu Ji Shi*, Taipei: Hua Zheng Shu Ju.
- JEFF, Malpas; ROBERT, C.Solomon (2006). *Ölüm Felsefesi*, Çev. Nur Küçük, İstanbul: İthaki Yayınları.
- Liezi 列子 *Academia Sinica Database*, Erişim Tarihi: 12 Haziran 2020, <https://ctext.org/liezi/yang-zhu/zh>
- SHI, Zuocheng (2006). *Zhongguo ZhexueJingshen Shuoyuan*, Taipei: Li De Chuban Shi.
- Shi Ji* 史記 (2020). *Academia Sinica Database*, Erişim Tarihi: 10 Haziran 2020, <https://ctext.org/shiji/zh?searchu=%E5%BA%84%E5%AD%90>.
- Shi Ji* 史記 (2020). *Academia Sinica Database*, Erişim Tarihi: 10 Haziran 2020, <https://ctext.org/shiji/wu-di-ben-ji/zh>.
- XU, Wenwu (2005). “Lun Zhuangzi Qiwulun Sixiang De Xitongxing”, *Study and Exploration*, 159: 139-144.
- WANG, Bi (1994). *Laozi Wang Bi Zhu*, Taipei: Xue Hai Chubanshe.
- WANG, Xianqian (1986). *Zhuangzi Jishi*, Hebei: Renmin Chubanshe.
- ZHANG, Songhui (2005). *Zhuangzi Duben*, Taipei: Sanmin Shuju.